

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI SZÁLLÁS:

Belső farkas utca 78. sz. alatt gr. BÄNFELI ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint háromszor u. m. kedden, esztörtökön és szombaton délelőtt.
 Ára évenyre 3 ft. o. é. Hirdetési ár: négyhasábos sorért először 7 kr., másodszor 6 kr., harmadszor 5 krajczár o. ért. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelteik.
 A „nyilvántartás”-i cikkek sora után 20 kr. előleges beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középota, STEIN J. könyvkereskedése.

Kolozsvár, február 19.

(D) A „Gazetta Tran.” ellenünk folytatott polemikája V. cikkét vettük. E cikkek írója szintén azon utat követte, mit magunk is, hozzánk beszélve, népéhez is beszélt; vitatkozásunk mindkettőnknek alkalmul szolgált eszméink szellőztetésére. Tulajdonképp ez is a journalistikai viták főcélja.

A „Unionistii” írója ezen V. cikkében megint oly felfogást tüntet ki, melyek előttünk, kik a törvényesség s alkotmányosság megörögzött emberei vagyunk, egészen sajátosságoknak s különzöknök tetszenek. Valóban, ha egy muzulmán vagy chinainak politikai felfogása sok eredetiséggel bírhat a mi felfogásunkkal szemben, ez eredetiséget az „Unionistii” írójától sem tagadhatjuk meg. Új nemzetet látunk soraiból képviselve, egészen új eszmékkel, melyek Európa népei közt ismeretlenek. És méltó dolog ismerni ezen eredeti nézeteket főként azért, mert így rendre meg fogunk arról győződni, hogy a románok vezetőinek ezen velünk ellenkező állása nem sofismákon, hanem eredeti jóhiszeműségeken alapszik. És mi becsüljük azt, a mi már meggyőződés, bármennyire különöz és eredeti gondolatmenet alapít meg azt. És említett cikkek írójának meg kell adnunk, hogy mind végig művelt hangon folytatá vitáját. Azért is szölgöttünk mind végig ahoz.

Az „Unionistii” írója sajátosság felfogást árul el a törvényről és oetroyról s magát körül-belől így fejezi ki: „Mintán a románok ki voltak zárva a törvényhozásból, reájok nézve egy a császári hatalomból adott, mint az országgyűlésileg hozott törvények egyaránt oetroyk, s e szempontból az 1848-i törvényeket is csak oetroyaltaknak tekinthetők. Reánk nézve — mondja az író — alkotmányos törvények csak azok lehetnek és lesznek, melyeknek alkotásánál mi, mint románok befolyást gyakorlunk.”

Az író alább elismeri ugyan, hogy román nemesei voltak, következésképp el kellene ismernie, hogy a románok jogos osztálya éppen úgy befolyt azon követek választásába, kikből országgyűléseink összeállítottak, valamint befolyt a magyarok jogosult osztálya; s épp úgy ki volt onnan rekesztve a magyar, mint a román paraszt. Ezt azonban százszor elmondottuk már, de a román írók e pontnál mindig elsiklanak, s volt nemesi rendjüket, mint a köpenyt ledobják magukról, midőn argumentatiojuk azt kívánja, hogy az országgyűlésileg hozott törvényeket megtagadják, s csak akkor veszik föl megint e köpenyt, midőn arról van szó, hogy e hazát évszázadok keserves harcain a nemesség vére védelmezte és tartá meg a végett, hogy most minden nemzeti-ség külön szakadva kívánjon osztakozni felette. Mihelyt mostani külön nemzetiségekről van szó, mint-hogy a néptömeg most a mumus, melylyel a világot ijesztgetni szeretik, ilyenkor a román journalisták az egész oláh nemzetet a volt urbéreseken foglalják össze, s azt mondják, hogy ez ország törvényei, mint nélkülök hozottak, őket nem is kötelezik. A felfogás ez örvényében kering az „Unionistii” írója is.

A főnebbi okoskodás, mely a rendes uton hozott törvényt is oetroynak kereszti, egészen eredeti Európában. Valjon a portugali, a porosz, a francia parasztságot nem kötelezték-e azon törvények, melyek ama nemzetek által a parasztság közbejövetele nélkül hozattak; valjon tabula rasát teremtett-e Európában a felszabadulás eszméje, s előhítták valahol a felszabadult parasztokat külön hallgatni ki őket az iránt, minő törvényt és alkotmányt akarnak maguknak? Valjon nem mindenütt elfogadtattak azon törvényhozó gyűlések tényei, melyek az addig jogtalan népet a jog sáncaiba bevették; s nem az így bevett nép folyt azután be, vállvetve a régi jogosultakkal, az alkotmány szabadelvü tovább fejlődésének eszközlésére?

Az európai jogfejlődés logikáját mi sem tagadhatjuk meg; 1848-ban törvényhozásunk bevette a népet az alkotmány sánczai közé, alkalmazta a népképviselőt, a régi aristokratikus képviselőt helyébe. Ott van a tér, érvényesítsék magukat a románok ezen népképviselőben. Oly intézmény ez, mely

egész Európában így van, és sehol sem oly parányi censussal, mint mi nálunk. Mit kívánhatunk egyebet a románok? mit lehet ennél mást tenni? Mutassák az alkotmányos fejlődés más példáit Európában, és mi fejet hajtunk nekik. Mutassák ki, hogyan lehet egy vegyesen élő külön népektől lakott országot külön nemzetekké distingválni? hogyan lehet az egyéni jogot a nemzeti kiváltságokkal úgy kiegyenlíteni, hogy minden nemzetről külön kosárba gyűjthesse a politikai szabadság mézét? — Mi erre semmi expedienst nem látunk. Egy ország szabadsága oly közös asztal, hol minden nemzetiség a szerint táplálkozhatik, a mint azt emésztő szervei megbírják, s annyit merithet a közös szabadságból egyéniségének gyarapítására, a mennyi képességgel bír arra. Törvényhozásunkat csak azért lehetne vádolni, ha az ország törvényeit nem egyenlő mérvben szabná ki minden népre, ha valamely népet előjogokkal kiváltságolna, s ha nem az egyéni jog alapjaira fektetné a szabadság épületét. Amde a magyar törvényhozást ezzel vádolni éppen nem lehet.

Könnyű a kérdést föltenni, de ki felel reája? Az alkotmányos jogok gyakorlatának bizonyos formája van, melyen kívül minden képtelenség. E forma a népképviselőt, s benne a többség jogát állítja föl alapul, mellé állítja ellenőrlő a felső házakat, s a törvényhozás másik felévé tette a királyt, melynek szentesítése koronázza meg a törvényt. Mi is csak annyit kívánunk, és nem többet. Így hoztatt régi törvényeink a parasztság befolyásán kívül, így lehetnek azok át folytonos alakuláson a felszabadult parasztság befolyása mellett.

Megyek, vagy választó kerületek, városok követeit lehet csak meghívni az országgyűlésre, de külön nemzeti követeket teljes lehetetlenség. A megyékből, választókerületekből kikerekednek azon követek, a kik minden nemzetiség igazságtalan elnyomása, s akármelyiknek kiváltságosítása ellen óvakodnak. Csak ez uton lehet a nemzetiségek jogait is védeni az egyéni joggal egyetemben. Más utat erre nem tudunk. És mintán ez ut az „Unionistii” írója felfogása szerint a román nemzetiséget ki nem elégitheti, így e nemzetiség örök életében csak is oetroy alatt fog élni; mert oly országgyűlés tökéletes képtelenség, hová az ország lakóit nemzeti-ségek szerint hívassák meg. Ily képviselőre együtt és vegyesen lakó népek közt az európai államból-eselet ekkor még kulcsot nem talált. És ez fölfedezhetlenebb is a perpetuum mobilénél vagy az alchimisták aranyánál. Mi bámulnók az „Unionistii” íróját, ha programja megoldásához tervet tudna felállítani, mely az európai agyvelő felfogásával összeegyeztethető.

De az „Unionistii” írója békeszerető ember. Azt mondja ő, hogy a törvény mindegy akár az uralkodó adja jószántából, akár a törvényhozás alkotja azt, mert a törvény főkérvénata csak az, hogy legyen igazságos és részrehajlatlan, a többi mind mellék kérdés.

Ez szinte eredeti felfogása a törvénynek.

Mi részünkről, valamint Európa minden alkotmányos nemzete, a törvénynek két nemét ismerjük. Egyik a közönséges vagy országos, a másik a különös vagy helyhatósági. Nálunk az országos törvény főkérvénata éppen nem az, ha igazságos-e vagy nem? mert az igazság fogalma mindig relatív; a törvény kelléke az, hogy olyan legyen, a mint a nemzet többségének geniusa és közvéleménye kívánja; nálunk a törvény ellen csak azon kifogást tehetni, ha nem rendes uton hozott, s bármily igazságtalan legyen valamely törvény, azt csak rendes uton változtathatni meg. És ez így helyes, mert ha valakinek joga volna most egy igazságtalan törvényt rendes uton kívül eltörölni, majd egy igazságos törvényt eltörölni is éppen úgy jogot venne magának. Nálunk a törvény főkérvénatát legutóbb az 1791-i 7-dik cikk így határozta meg: „Leges ferendi potestatem statibus et ordinibus communem esse, sua majestas sacratisima clementer agnoscit; és a H. t. k. 3. r. 4. §. szerint: „Si princeps eiusmodi sanctiones

acceptaverit et aprobaverit, tunc de facto pro legibus reputantur.

Ebből láthatólag a törvény kelléke csupán az, hogy az országgyűlés hozza, és a király erősítse meg; és országos törvénynek csupán az tekintetik, a mi e szerint hozott; a helyhatósági törvényekről nem szólva, mint a melyek csak a közös törvények határain belül mozoghatnak. Ezért törvény az 1848-ki törvények, mert az országgyűlés hozta, és a király megerősítette sajátkezű aláírásával; a mi szent és csak rendes uton változtatható.

Az „Unionistii” írója e kérdésnél sem akad fen, s jogosultnak képzelve egy kivételes és ideiglenes helyzetet, azon tételünkre, hogy az unionista nevezet nem lehet párt-epitheton, mert az union, törvény, így kiált föl: „Miféle törvény az, a mi nines activitásában?” Jó egészséget kívánunk az „Unionistii” írójának ezen felfogásához a törvényekről! E szerint egy-két évi dictatura századok alkotmányát megsemmisítheti.

Ilyszerűek az „Unionistii” írójának okoskodásai mind végig, melyek minden értelmes ember előtt önmagukat czáfolják meg. Van azonban ez V. cikknek egy fényoldala. Vonatkozás azon észrevételünkre, miképp azon nép a politikai műveltség legelemibb fokán áll, melyet politikailag még csak papjaik vezérlelnek. Az író kimondja, hogy itt a legerősebb hurt érintettük; mit ők papok és nem papok egyaránt érzenek. A románnak nem volt oly aristocratiaja, mely őt vezethette volna, mert azon keveset is, a mi volt, rég elvesztette; vagyona sem volt, mint Erdély többi nemzeteinek, melyhez nagybirtokú családok tartoztak. És itt nemzetéhez fordult az író, s sürgeti az iskolákat, hogy értelmiség legyen, a mi mindent kipótol.

Igaza van az írónak, habár az értelmiségnek is nem sok tere van politikai szabadság nélkül. Ő szegénynek hiszi nemzetét; pedig az ország szegény, mert nines vasutunk, nines piacunk, nines kereskedelmünk. Nézzé meg az író a cseh vagy morva parasztot, hogyan vesz ő be három négy hold birtoka után ezer forintot. Melyik oláh felszabadultnak nines ennyi birtoka. Nevelést tehát a népnek, de szint oly szükséges az is, hogy népünk nevelését czélszerű államintézkedések által nemzetiségeink fejlődésére hasznosíthassuk. Erre pedig az egyetértés, egyetértésre pedig a hozott törvényekhez való igaz honpolgári ragaszkodás vezethetné. És éppen ennek némely rétegeknél hiánya az, a mi hazánk, s benne nemzetiségeink jobb sorsának gátokat vet.

A románok a királyföldön.

(H. S.) Noha a román irodalmi nyelv merőben eltérő a nép nyelvtől, s a legszükségesebb segédeszközt nélkülözni kénytelenítettünk, áthatva azon benső meggyőződéstől, hogy e nyelv ismerete reánk nézve mind szükségesebbé válik, naponta gyakoroljuk magunkat annak tanulmányozásában. Ez új életre ébredt nemzet irodalma a fejlődésnek még csak első stadiumán áll, s azon érdekről, a mit szellemi kinevelés ébreszthetnének bennünk, alig lehet szó. A román irodalom még csak csecsemő korát éli, s ki tudja mikor veti le poláit? Talán ha majd jobban megértjük, s jobban méltányoljuk egymást! Mind a mellett — addig is — nem tartunk ama „nagy férfiu”-val, a ki ismeretes rőpiratában így kiálta fel: Románok, ne vesztegessétek időtöket a magyar nyelv tanulásával, az egy barbar nép nyelve, s ti a nagy Róma fiai vagytok, Istentől származtok; inkább a kínai nyelvet tanulmányozzatok, édes fiaim, mert az nektek nem derogál! Isten őrizzen ily őrzőgő dőltyűt, a testvériségnek ily fertelmes érzelmétől, mely csak méltatlanságot és gyűlöletet lehell, mely önmagát ámitja, s vezet tévuttra. Mi nem tartjuk feleslegesnek, s nem szégyeljük tanulni a román literatúrát nyelvet, pedig hol áll ez a mi irodalmunk megett, mely a tudomány, költészet, politika, nemzetgazdaság stb körében már oly szép ágakat hajtott, s a külföld által is naponta éldelt gyümölcsöket teremt és terem! Mi nem hirdetjük ontig a testvériséget; de mégis méltányosabb felfogással, s részvétellel tekintjük a románok nemesebb törekvéseit. Nekünk együtt kell élni, nekünk egymást meg kell érteni, s különösen odahatni, hogy mint

természetes szövetségesek lehető könnyen érvényesíthetők ké tegyük minden eszközt, mely az érdekegység józan fel-fogására vezethet. E felfogás tisztázatahozatalától függ minden — különösen a mi a románok szellemi és anyagi érdekeit illeti; mert ha ők törekvésük kiindulási pontjánál e felfogást el nem ismerik, örökre izolálják magukat, s irány nélkül bandabandáznak saját kárukra, míg ez által a mi őszipte küzdelmünket nehezebbé tehetik ugyan, de el nem zsibbaszt-hatják erőnket, s a drágán megvásárolt boszu silány örömet se élvezhetik. Soha a magyar haladásában meg nem akad, még kevésbé bukik el román befolyás által gúrdított aka-dály miatt. Mi nem konfundáljuk magunkat afelé meséssel, hogy mi istenektől származnánk. De ha küzdelemről van szó, az anyagi és szellemi tulsúly jogosult érzetével lépünk ki, s hogy elbizakodottak nem vagyunk, bizonyítja jelsza-vunk, mely nem egyéb — mint a JOG! A román publicis-ták egyik szavakkal azt mondják, hogy ők nem kötelezik azon törvények, melyek nálunk e fogalmat szabatosan for-mulázzák, mert ők még soha se gyakoroltak befolyást a törvényhozásnál; másik szavukkal annyi jogot követelnek maguknak, s annyit emlegetik a jogosságot, hogy az ember nem tudja mit gondoljon. Nekik nincs határozott állás-pontjuk. Egy nagy nemzeti politika elérhetlen álmait miatt ingadoznak az eldöntő pillanatban, s pedig az ábrándozás a politikában ideológiára vezet, melyet a gyakorlat kinevet. Mind a mellett nem közönyös előtünk ez eszmekör se, s örömmel tudvölünk egy-egy tisztább sugárt, mely itt ott azon átvillan.

Valaki „egy román” aláírással a „Concordia”-ban a mostani szász nemzeti egyetem működését s a királyföldön élő románok helyzetét oly szempontból vizsgálja és bírálja, mely magában is figyelemreméltóvá teszi előttünk e cikket. Minthogy ez előttünk sok tekintetben érdekel bir, közöljük legalább kivonatlatig. Hallgassunk meg minden véleményt, hogy annál biztosabban tájékozassuk magunkat.

Szászváros-székekben — úgy mond, az író — természetes német nyelven megkérde szász testvéreinket, hogy vannak megelégedve a mostani kormányval? Szörnyen panaszkod-tak a szerfeletti adó miatt, s a mi legfőbb, hogy a tiszt-viselő köz románok is vannak, holott Szászváros — a szász földhez (illetőleg tier'a=ország) tartozik. Egyik egy naptárt mutatott, s azt mondta, hogy a ki azt kiadta, igen derék szász, mert az egyenesen kimondja, hogy a király földén (fundus regius) senkise illetékes tisztviselőre, ha nem szász! Ehez nem kell más commentar, mint az, hogy Szászváros-székekben 13,000 román van, s csak 3000 szász, ideértve a magyarokat is. Nő már ha a románok oly méltány-talanok lettek volna, mint a besztzerce-vidéki szászok, a hol a románok aránylag szintén többségben vannak, me-gtehetnék volna, hogy Szászvárosra egyetlen szász se jusson hivatalba, a mi a szavazatok többségének alapján kivihető lett volna. A besztzerceiek nem választottak egyetlen román-t se meg. Ezen méltatlanság történt Szében-székekben is, a mint hallom. Szében-székekben és Brassó vidékén két annyi ro-mán van, mint szász, s mindamellett e székekben csak két román tettek hivatalba, a többi székekben majdnem egyet-len román se jutott be. A tisztán román községekkel általá-ban csak német nyelven történik a közlekedés. És a fundus

regius románjai hallgatnak, mintha nem is léteznének azon a földön, vagy ha léteznék is, de a szászoknak hó-dolnának, s valóban ha valaki e hallatlan visszaélés miatt tiltakozó szót emel, azt a mostani kormányzat azonnal egyebdvé teszi hivatalba; a miből két hátrány támad: az, hogy a királyföldi románok vezér nélkül maradnak, s az, hogy ők a megyeiek helyét foglalják el, a kiket a kormány aztán nem alkalmaz viszont a királyföldön. Mindezeknél csodálatraemléltőbb még az, hogyan képviseltetnek a romá-nok a szász universitásban. 230,000 román 5 és 170,000 szász 17 követ által van ott képviselve, s ki hal-lott valaha tiltakozást a képviseltetésnek ezen neme ellen! Ne csodálkozzatok tehát testvéreink a királyföldön, ha ny-jártok, mint apáitok 1224-től fogva; ne csodálkozzatok, ha a szászok egy s más ürügy alatt kiforgatnak a közügyek-nél befolyásból. A mely nemzet nem ad életjelt, nem méltó, hogy respectatassék, s a közügyekben részt vegyen. Akár aranyval lehetnek papírra írva a törvények, ha mi ma-gunk nem vagyunk rajta, hogy valóstíttassanak. Kértem királyföldi testvéreimet: mit várhatnak ők egy ilyen univer-sitástól? Avagy nem az-e, hogy minden határozatai a ro-mán nemzet érdekei ellen intézessenek, a mint ez meg is történt! Ők nem hiszik, hogy van csak egy román is, a ki egy kaszt- és érdekek szerinti választási törvény miatt sajnálkozik. S mit tett a szász nemz. gyűlés? Nem folya-motak-e feirátalig egy ily választási rendt? S király-földi románokra nézve mi lehet veszélyesebb, mint az, hogy ezen különösen román terület most „Sachsenland”-nak, s a rajta élő nép „szász népek” nevezessék! Avagy mit foglal magába a szászok petíciója, ha nem ezt? Van-e abban csak említés is történelmi jogról? Részemről nem követelm, hogy e föld kizárólag „Románország”-nak (Tiera Romana) nevezessék, de másfelől azt se tűr-tem, hogy „Szászország” név alá kerekíttessék azon föld, a melynek valódi neve: „Fundus Regius.” Ez haszná-latot minden hivatalos iratokban 1224-től fogva, sőt vannak királyi rescriptumok, a melyekben rendeltetik, hogy azon föld „a király földének” s nem „szász föld”-nek ne-vezessék. Azonban ha az ott lakó románok mindaz ellen, a mi történelmi, ellenszenvvel viseltetnek, s a svábok univer-sitása (u. snabilor) követelheti, hogy az a föld újbol megterjesztessék, oda kellene hatni, hogy az nevezessék „Román-szász föld”-nek, mert ezen elnevezésben van logikai következetesség stb. Némely más határozatok által pe-dig a román nemzet irányában kettős méltatlanság követ-tezt el, mert világos, hogy a szászok érdekei azono-sok a burocratizmusával; ellenben a romá-nok érdekeit csak a constitutionalismus óv-hatja meg; csak ekép biztosíthatván a román nyelv használatát a közigazgatás és törvénykezés körében. Mit mondjak az új felhívási törvényszékéről.

Valjon nem burocraticus czélat játszik-e itt? Mi-ből áll a municipal autonomia? Nem a tisztviselők szabad választásából? Ezen bíróság azért volt-e kíváncsi, hogy néhány szász hivatalnok legyen kivéve a választás alól akkor, midőn minden közügyekben a népképviselőt fog alkalmaztatni? Azt mondom, hogy e bíróság ismét csak a román érdekei ellen szerveztetik. Ne is álmodja senki, hogy vagy egy román bemenjen a ternariusba, minthogy 17 szász szavazat ellenében csak 5 román szavazat áll. Mit jelentenek e statum e szavai „a candidatio nemzetiség és vallásra való tekintet nélkül tétetik meg.” Ezen szavakat idézni fogják majd, mikor a románok elégedetlenkedni fog-nak e hármas jelölvények miatt; s mégis a szász nemzeti egyetemen levő minden román az említett statutákat el-

fogadta minden ellenvetés nélkül. Valjon hogyan s miért? S feltéve, de meg nem engedve, hogy ez már annyi mint a statuták elfogadása, azt kérde, nem azonos-e ez meg-semmisítésével oly municipalis statutáknak, a minőkkel a világon egy nemzet se bír? Azt se lehet mondani, hogy ama jogok ne lettek volna egyszersmind a románok jogai; hiszen az 1224 Andr. diplomában tisztán mondatik: „Ter-ram istam eodem cum Blachis et Bissenis (romá-nok) jure possidebunt.” A mi apáink kesérti könyeket hullattak e szép jogok elvesztése, vagy jobban mondvá, gyakorlatból kijötté (neusuarea) miatt, és ma az ők unokáik az universitásban tétlenül nézik, hogyan hoz a szász nem-zeti gyűlés határozatokat a románok érdekeinek megrontá-sára. Ismerem jól a kisebbség kellemetlen helyzetét, magam is voltam e helyzetben, de midőn láttam, hogy szabad eszmémnek a többséget nem capacitálhatom, külön vélemény-t adtam, hogy lássa a későbbi utód, hogy van egy más eszme is szemben az ugynevezett többség eszmével. Ezt vártuk mi a szász nemzeti gyűlés román tagjaitól is; ezt kívánja a tisztelet, melylyel tartoznak apáik iránt, a kik annyi jogtalanságot türtek; ezzel tartoznak az utódoknak, a kik hideg vérről fognak itélni a tények, s a szász n. gyűlés bármely tagjának magatartása felett.

Eddig a román hazafi, a ki magát kolozsmegyének írja. Felfogása egészen nyugodtnak látszik, s e szerint a királyföldi románok sorsa éppen nem irigylendő. Befolyásuk nincs, s érdekeik bántérbe szorultak. Hiába vannak ők két-anynian, mint a szászok; hiába szól a törvény jogokról; a románok jogélvezete ugyancsak sovány; helyzetük merő-ben alárendelt stb.

Uraim! legyen nekünk megbocsátva, ha azt a meg-győződésünket nyilvánítjuk, hogy mindez különösen egy határozott, practicus román politika hiá-nyának a következtése; s ha ők le nem mondanak a „nagy politika”-csinálás álmairól, még talán szomorubb kiábrándulás vár a románokra, mint hittük volna azon bi-zonytalanság után, melybe magukat önként belesodorják soha el nem érhető tervek iránti előszeretettel. Mig Baku-rest felé pillantgatnak, az alatt íthón semmit se csinálnak a gyakorlati téren egyebet, mint számítgatják: hány fejtük van, protestálnak mikor csak lehet minden ellen, s utóljára is elefejtik a törvény által biztosított jogaikat érvényesíteni. Volenti non fit injuria! A magyar alkotmány, melynél a sza-badelvűbb a világon sincs, nem kell; a februáriusi patens sem kell, mert ez az osztrák centralizatio és burocrati-zmus eszköze, s a románok érdekei egyek a constitutio-nalismusával! Mi kell hát, Daco-Romania? A román publi-cisták azt mondják, nincs történelmi jog rájuk nézve, s így az 1848-i törvények se kedvesek nekik, mert a törvény-hozásban még soha se vettek részt. Furcsa okoskodás! Hát a fenebbi román író által bölcsen idézett Andreanum Diplo-ma, s a némi sympathival fogadott 1860-i octoberi diploma alkotására befolytak-e? Pestre nem vágnak erszaggyl-lésre, Bécsbe se a Reichsrathba, hová tehát? Tétová-zás, ez az ők politikai álláspontjuk, mely iránt egyáltalá-ban nem viseltethetünk valami nagy bizalommal és tiszte-lettel. De eljőhet még az az idő, midőn a magyar szent korona alá tartozó románok nagy álmait eloszlanak, s szen-

TÁRCZA.

12

ÁSZAKI FÉNY.

(Folytatás.)

— Zováthynek értesítenie kellett Izido-rát — szolt Aranka. Sokkal udvariasb érzésti ember, hogysem ezt mellőzte volna. Tudod, hogy ő gróf Hallaynéhoz be nem juthat, valakit megbízott és az megcsalta őt, hogy Izidora előtt megszégyenítse. Győződj meg Vilmos, hogy Zováthyval egy rut csel-szövény őrzi játékat. Ez aligha nem gróf Hallaynéról ered, okát is sejtem, egy nagy családi pör foly között s nem akarja, hogy Zováthy tekintélyre s befolyásra tegyen szert, miáltal a grófnő pörének sikerét koc-káztassa. Beszélte Gábor nekem e perről s gróf Hallayné ellenséges indulatáról. De mi történtetett vele? Aggódom sorsa fölött.

— Végére kell jánom e dolognak! — szolt Vilmos — s távozott.

Zováthy, a mint említettük, mindazon házaknál, hova Ozdy bemutatta szívélyesen volt fogadva s ezen körök fiatalása is vele örömet barátkozott, mint a ki szellemdu-sága mellett a testi ügyesség minden szo-kottabb kíváncsatjának megtudott felelni. Szé-pen lovagolt, jól vivott, kintinöleg lött s az erömütani gyakorlatokban is nagy ügyessé-gel bírt. Vidám volt sértő élecek nélkül és otthonos minden körben, minden találkozás nélkül. A főbb körrel érintkezve nem vált azoknak majmává sem torzképévé, nem akart azoknak azáltal tetszeni, hogy önmagánál nagyobbak árulja el magát. Karanfogva haladva a durva kövezeten gr. G. Arthurral, barátságosan nyújtá kezét a szembejövő Tarlakinak. Ő, ki azt követelte, hogy az ész és becsület egyenlővé teszi az embereket, nem tett különbséget azok közt, a kik

e tulajdonnal bírtak. Éppen ezért, mert nem ágaskodott, mert ő sehol sem kívánt több lenni mint Zováthy Gábor, egy közép bir-toku széki primor, és soha sem akart erőlt-etett pazarlással jobb anyagi sorsot hazudni, mint a minő valódi sorsa volt: a főbb urak becsülték, ifjakkal hajlammal viseltettek iránta; minden rétegbeli ismerők közt bizalmat és rokonszenvet keltett; a polgári és nemesi házaknál éppen oly jól találta magát, mint a főbb körökben s épp oly lovagias volt ott, mint itt. Nem tett megkülönböztetést, mert azt hitte, nem az emberekkel a cot-teriákhoz alkalmazkodni, hanem birni kell az emberbeesülés, műveltség, jóindulat, sze-retet azon tulajdonát, mely általános szabály minden körben, mely az egyének minde-nütt egyenlő becsülést szerez. Ő épp oly nyílt, őszinte, szelíd és nyájas volt gr. Csil-lárinál, mint a zováthyfi szegény falusi-bírónál. Éppen ugy embernek nézte ezt, mint azt, s éppen ugy óhajta, hogy jóindulatát megnyerhesse ennek, mint amannak.

Ha visszagondolunk azon korból azokra, kik a nemességből a mágánások körében gyakorlabb megfordultak, csak Zováthy Gá-borra emlékezünk, kit vagy fertály-, vagy pakfong-, vagy petrezselyem-mágánások, vagy angol armalistának, vagy kegyeső lényaló-nak nem gunyoltak. És ez azért volt, mert csak Zováthyval nem láttak semmi pöffesz-kedést, valamint nem láthaták azon lényaló alázatosságot, melyet a főurak körében élő-ködő s minden gunyt, élezeit, sértést moso-lyogva tűrő udvaroncoknál ismerhetünk.

Légy mindenütt magadhoz hasonló, e volt fiatalunk egyik elmélete, és becsült az embert, ne sorsáért, rangjáért, vagyonáért, hanem szívéért és eszéért.

Ha az ember szívét, esztét kellőleg ki-képezte, ha a lelki tulajdonok mellett a társas-körök finomabb illedéki kíváncsait, a szo-kott udvariassági szabályokat s a külső mű-veltség kellekeit ki tudja elégeitni, minden bizomnyal a fenebbi elmélettel jól megfér

az emberek között s minden körben becsülést nyer.

Nem állítjuk, hogy e tulajdonokkal a főbb körökben Zováthy szerfölött kitűnt volna. Azon korban főbb körök az udvariasság-ban senkinek sem engedtek elsőbbséget. A kik visszaemlékeznek, el kell ezt ismernők. A ki nem is bírt magasabb lelki tulajdo-nokkal, a külsőt, a látszatot szentül őrizte.

Ez általános modor volt, melybe bele-nevekedtek. De hibájuk volt, hogy inkább csak egymással érintkezve azt hitték, hogy a finomabb műveltség és urbanitás csak is az ő cotteriáik tulajdona, s nem vették észre, hogy a műveltséggel nem lehet egyed-áruskodni. E felfogás eléggé kitűnt azoknál, kik akartak népszerűt lenni. De azt hisz-szük, senki sem sérté inkább a körülök ki-vül esőket, mint ezek, midőn borasztaloknál sűrös kancsók körül keresték az érintkezési pontokat, mintha rajtuk kívül az egész routine és műveltség csak a campagnei üvegekkel rakott asztaloknál végződött volna, s mintha a náluknál kevésbé czimzetes és vago-nos emberiségnek egész lélekvilága egy néhány bordalban tükrözött volna vissza-önmagát. De ez emberek mégis érintkez-ve, legalább tapasztalatot gyűjtének és be-látták roppant csalódásukat. Belátták, hogy népszerű csak az lehet, ki az ártatlan pa-raszthölgyet éppen úgy meg tudta becsülni, mint a hasonlóan ártatlan főúri nőt, s ki a becsületes magyar polgár házában éppen úgy otthon találja magát, mint a salonok-ban, ki mint a napsgár, mindenütt saját erkölcsi fényét egyaránt ragyogtatja.

És Zováthy Gábor ilyen volt.

Ily tulajdonokkal a főbb körökbe any-niút kivirhatott, hogy magát illetékesé te-gye, de természetesen valami kintinó figye-lmet nem vonhatott magára, és így a gróf Csillári estélyéni meg nem jelenése is na-gyobb feltűnést nem okozott. Egy pár fiatal megtette az észrevételt, hogy talán Zováthyt nem hitták meg? s azzal vége volt e kér-

désnek. Sokkal nagyobb feltűnést okozott Ozdyék elmaradása. Aranka szép barna hölgy volt, és főúri vagyon nézett reá. A szellemus és bájos, valamint a műveltség terén kintinó hölgy iránt mély rokonszenvet érzett az előkelő fiatalags. Mindenki tuda-kozta Vilmostól s Csillárinétól az Ozdy-ék elmaradása okát, s míg e csatornán okul Ozdy né hirtelen rosszullette állítottat meg: addig gróf Hallay Benczi mindenfelé ter-jeszté a hírt, hogy Aranka saját nyilatko-zata szerint Zováthy kedveért maradt hon.

E hír szétfutott és fontosságot kezdett adni Zováthy elmaradásának, a mit máskül-lönben igen kevesen vettek volna észre. Így történt aztán, hogy ezen kimaradás körülményeiről szó folyt, és midőn köztudo-mássá vált, hogy gróf Hallay Benczi mel-lőz a meghívó jegyet a derék művelt Zo-váthyhoz megküldeni, több házánál kérdést tettek e fölött a grófhöz, ki mindenütt azzal menté ki magát, hogy nem levén ismeretes az említett fiatalall, nevét nem tartá meg emlékeztetésben, meghívó jegyét pedig apródja valahol elhullatta. Az e körökben annyira főfontosságának tartott udvariasság ezen mel-lőzése érdeket gerjesztett Zováthy iránt, s több gyöngéd s nemes kedélyű nő hibáztat-ván Hallayt, várta a találkozást Gáborral, biztosítandó ezt, hogy az elmulasztást nem a főbb körnek, de egyedül gróf Hallay gon-datlanságának tulajdoníthatja.

Gróf Csillárinak pedig maga Aranka be-szélte el a mit e kérdésben tudott, és e szí-gorú férfin, ki az illedéki kérdésekben nem igen szerette sem a feledékenységet, sem a szándékos elmulasztásokat, azonnal meg-ígérte Arának, hogy Zováthyának ildomos elégtételt adand, gróf Hallay Benczinak pe-dig elég nyomatókasan kifejezett feltudással hánnya szemére azt, hogy őt compromittálta s figyelmezteté őt, hogyha máskor estélyek rendezésébe elegyedik, legyen gondosabb és birjon jobb emlékező tehetséggel.

(Folytatjuk.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Vedély és elfogultság nélkül sorakoznak azon téren, a honnan eddigi kimaradásuk is megfoghatatlan mulasztás. Merész dolog a jövőndülés; de mégis vakmerők vagyunk jövőndülni, miszerint még tán mi is megérjük, hogy nem fog nemzetáruló renegatnak nevezetlni minden román, a ki történelmi jogról, jogfolytonosságról stb. tisztelettel beszél.

E dvarhelyszéki, január hó. *)

A múlt év, habár politikailag meddő volt, még sem telt el nyomtalanul. Az alig kilencz hóig tartott rövid alkotmányos életünk üdvös működésének, eljárásának egyik valódi bizonyítéka, a második gyűlésért is a székei anyavárosban ugyan a múlt év második felében nyílt ki. Ideje is volt valószínűleg, hogy ezen, mind a széki, mind a városi törvényhatóságok által mintegy versenyezve több évtizeden keresztül kérelmezett s mindenki által aggódva várt tárház a szenvedő emberiség közhasználatára már valahára ajtóit megnyissa, s ez által mintegy véget vessen az e részben törvényhatóságunk területén, eddig csaknem mindig idegenek által gyakorolt egyedáruskodásnak! S örömtűnk annál teljesebb, mivel ezen gyűléstér a széki és városi képviselő testületek által különösen ajánlt a kért egyén, anyavárosunk derék készültéggel fia, polgára, Solymosi János székei honfőúrunk szorította fel, felsőbb engedély következtében gondosan is nyitotta ki. Meg is vagyunk győződve, hogy ismert nyíltságának, őszinteségének fogva a közhajátásnak gondos és előékeny szolgálata által nemcsak ügyekezend megfelelni, hanem mint szakértő pontosságát s lehető jutányosságát által az irányában már eddig is szépen nyilvánult bizalom további kiérdeklésére is napról napra mindinkább fog növekedni. Isten segélje!

És ennyi — de szükséges — előzmény után legyen szabad ez új év kezdetén mint székei nemzetünk egyik tagjának a legkiáltóbb, égetőbb szükségét is feljajdulni! És midőn ezt teszem, azt hiszem, hogy a jobbik hő kiránának, akarátának kölcsönözök szavakat, mikor a székei nemzet fiaira nézve annyira szükséges s mások által is annyit sürgetett realiskola eszméjét ujabban megpenditem. S ezt annyival jogosabban teszem, mivel biztosan tudom azt, hogy Dávid Antal gyergyói székei hazánkba 4 ezer ezret forintot ajánlott volt egy Székely-Udvartelyen minden valás felekezet különbség nélkül felállítandó közrealiskola alapjául, és mert megint biztosan tudom, ezen eszmét azon időben a gyergyó kerületi katolikus papság szép aláírásokkal gyarapította volt; de mint emlékezem, e részben a csikszéki közgyűlések is igen célirányosan intézkedtek volt. Azonban abban bizonyos nem vagyok, hogy azon alapítvány valóságosan befizettet-e? s ha be, ma ki által, mi módon kezelték? De az alapító levél létezik, s ennek nyomán nem lenne üdvös s különösen hasznos fellépni? És kik léphetnének e részben is jogosabban fel, s kik eszközölhetnének több sikert fellépéseiknek, mint székei nemzetünk legvagyonosabb s műveltebb fia, ezek között pedig főképpen a Mikó, Lázár, Béli, Mikos és Kálnoki grófi családok közfiszterében és szeretetben élő tagjai? S vajon már helyzettől fogva is nem ismerhetik-e hazafiai kötelességük egyikeként, hogy összesített erővel a nélkülözhetetlen bírány fedezésére Sz.-Udvartelyen, a mint a székei föld központján a Dávid Antal féle alapítvány s több később történt nagylelkű ajánlatok értékesítése s felhasználása által egy közrealiskola alapítsanak. Fellépésük meg vagyok győződve nemzettel, hazánk előtt, csak méltó viszhangra találva. És nemzetünk e derék fiait örökhívetek-e valami méltóbb s valami emlékeztető tettel neveltek meg? Mert van-e valami, mi a székei föld anyagi jóléte előmozdítására jótékonyabb, hatályosabb lenne, mint egy ezelszerben berendezett közrealiskola? Asztán a földi nagyok is nem születés által öröklött nevek, de nemes tetteik által lesznek csak valódi nagyok!

De van még hazánkban egy égető kérdés, s ezen kérdés melőlő meg vagy nem oldása székei földünket is igen közelről érdekli. És ez a nyugdíj kérdése. Nem igen tudok vallásfelekezetet, mely a szolgálatképtelen egyházi ugymint világi tanítóitól, s lehető özvegyeiknek, árvaiknak kellő ellátásról méltóképpen gondoskodott volna; csak az egy katolikus elerus az, mely elaggott és szolgálatképtelen tagjait illeget eltarthatja nem csak, hanem ezen alapítvány felesleg kamataiból maholnap egyik első rendű kamatozó tőkéjévé is válik! És mégis a katolikus tanár hazánkban leginkább az, kinek jövője nincsen biztosítva. Csak Udvartelyen egy pár év alatt két tanár hagyott özvegyet hátra, kik a legnagyobb nyomorban élnek, és végnapjaikra a legnagyobb szükségnek érzik. Pedig a nevezett tőke kamataiból évenként igen kevés pap és igen kisny mértékben huz segédelmet? Vajon nem lenne e helyén, hogy addig is, míg a tanárok nyugdíja nagylelkű és gondos egyház fejedelmünk ő nagyméltósága kegyelmes intézkedése folytán ezelszerileg rendezetnék, kegyelemképen azon pénzből a tanárok özvegyei illeget segítettessenek; jól tudjuk mi, hogy azon tőke az elaggott és szolgálatképtelen egyházi személyek ellátására van alapítva; de a nyomorban sanyalódó s minden segélyt nélkülözni kénytelen szegény özvegyek sorsát sem tudjuk eszünkől kivetni. Aztán igaz az is, hogy azon tőke kirekesztőleg egyházi; de kérdeni vagyok bátor, hogy a tanárok nem az egyház szolgálai? Mindenesetre oly kérdés, mely minden tekintetben megfontolást igényel! de szükség is, hogy az egyház állásánál s már rendeltetésénél fogva példáuladasképpen is a jótékonyaságot, alamizsnálkodást maga gyakorolja s az elhalt tanárok özvegyeit, árvaikat illeget ellátva, a keresztény kötelességnek csupa szeretetből is eleget tegyen.

De szóljanak mindkét tárgyhoz avatottabbak, én megelégszem a szerencsével, hogy ez új évben a két kérdést feleleveníthettem az illetők emlékében.

*) E levél eltévedvén csak most adhatjuk; tárgyánál fogva azonban mit sem késett.

Székei.

— Az orsz. gazd. egylet február havi rendes választmányi ülésében a kormányzék értesíti a választmányt, miképp annak kikerülése végett, nehogy a selyemhernyó betegsége hazánkba behozassék, a gazd. egylet fölterjesztéséhez képest minden hatóságnak meghagyott, figyelmeztetvén a selyemtermelőket egészséges magok beszerzésére, a minők Gorbon Riedler Máriánál, és Gernyeszezen Thierry Vilmosnál találhatók. Ugyancsak a kormányzék tudatja, hogy a gazd. egylet fölterjesztése folytán a telekkönyvek mielőbbi behozatala iránti terv elkészítését egy bizottságra bízta, s ezen bizottságban részvételre az egyesület részéről is három tag neveztetett ki. Továbbá a gépészeti szakosztály figyelmezteti az egyletet, hogy nálunk a szekérekereket több darabokból készítik, holott a tapasztalat tanítja, hogy a kevesebb részekből alkotott eszközök szilárdabbak. Muszkaország több részeiben két daraból készítik a kerék falat. Ilyeket készít Bukarestben egy Kis Gergely nevű magyar. A szakosztály ennek meghonosítása végett ezen sajátos készítmény behozatalának kieszközölésére kéri fel a választmányt, mire Rajka Péter ily kerek előállítására azonnal vállalkozott. A kertészeti szakosztály a selyemtermelés kérdésében mindenek előtt hazánk főbb pontjain eperfa-iskolák felállítását iránt főként ajánlja a f. k. székét, míg helyben itt az egyestület állítana ilyen. A választmány mielőtt a korm. székhez felirna, megbízta a szakosztályt, hogy a tervbe vett falkolák helyei számát jelölje ki, és határozza meg, hogy azok beállítását s fenntartását mintegy mennyibe kerülne, hogy így a fölterjesztés mellé a költségvetés is mellékeltesse. Végül a tavaszi közgyűlés megtartása idejét a választmány mártius hó 11-én d. e. 10 órára határozta.

— A magyar földhitelintézet — melynek hatásköre a Királyhágon innenre nincs kiterjesztve — e hó 16-án tartá közgyűlést, melyben tisztviselőit is megválasztá. Két igazgatói állomás van felállítva, u. m. a közlelési, és pénzügyi, mindkettő 6,000 és egy tíkár 4,000 forint évdíjjal. A tisztviselők megválasztása respectálható egyetelmessé történt, a mielőtt látszik, hogy az ottani intézetek egy egymással, mint embelekkel előre tisztában vannak. Kölelőntgyi igazgatónak Korizmes László, pénzügyinek Fröhlich Frigyes választottak. A titkokot szabály szerint a felügyelő választmányának kelle választania, mely szintén egyhangulag a derék és tudományos Csengeri Antal választá.

— Az itteni színpadon ma szombaton Komáromi Lajos jutalmára adják „Tűz van” eredeti operett, irta Harai Victor, zenéjét Pongrácz Józsi (és nem Káldi). Ezt követi „Feber hajszál” vigjáték 1 felvonásban Feuillet Octáviót.

— A Schuller kisasszonyok vasárnap délután 5 órakor adják hangversenyüket a redoubtban a helybeli conservatorium s több működvel szíves közreműködésével. A program már szétküldetett, és élvezetes órákat ígér. Méltó figyelemmel van közönségünk ezen gyermek hőgyek iránt, kiknek rendkívüli zeneképességükről a legnagyobb tekintélyek igen nagy elismeréssel nyilatkoztak.

— Külföldi lapok budai Apraxin Julia színművész körútját említve, a szépségéről s szelleműsságáról dicsért búgynek oly küldetést tulajdonítanak, melyet ama francia nő küldetésével hasonlítanak össze, ki Napoleon Lajos regensburgi sikertelen expedícióját előkészítette vala. A Les Nationalis című turini lap ilyet, s hirt valódságról ő feleljen. Ha vasutat kérünk, forradalmi célból tesszük, ha színpadra állunk, szint ily cél vezet. Jól megy a magyarnak.

— A „Le National” brüsseli lap szerint nem igen jól megy biz az. Ezen lap párisi levelezője azt írja: Magyarországon a helyzet nem változott. Ez országot vigasztalni kívánják vasutengedélyekkel, a musák u. m. az akademia és nemzeti színház részére tett ajándokokkal, egy szóval minden garancia nélküli ajándok és ígéretekkel; de tavólabb állanak, mint valaha egy komoly kibéküléstől. Nincs ott egyetlen népszerű ember, mely a kiengesztelődés kísérleteibe avatkozott volna. Az való, hogy Magyarország kifáradott a szenvedőlegesség ellentállásból, mert ez igen meddő dolog (sterile) mindamelllett hasztalan remélik Bécsben megnyerhetni a nemzetet édeskes családokkal, mert ez nem enged, nem fog engedni. Így ír a „National”, nézetünk szerint azonban nem engedésről, hanem összeegyeztetésről lehet szó.

— Aranyosszékről írják hozzánk: Már hozzánk is eljutott a heverő pénzek regisztrálása. E hó 10 re viradog az aranyosszéki főjegyző Biró S. házáat felverték s 1,500 o. frtot állítottak odább. Ez összeg mint mondják arany, ezüstbuzsas- és tallérből állott. Most foly a nyomozás érte. A minap járt azon tiszt körrendelet, mely kemény büntetéssel fenyegeti az oly szülőket, a kiknek vigyázatlansága vagy gondolatlan tette miatt (mint pl. a kis gyermekek magokra hagyása vagy házba való beáratása, a mi falun nem ritka eset s nem is egy szerencsétlenség idézett elő) gyermekük el ég; s mégis ennek dacára K... n a napokban egy asszony egy négy éves beteg fiacskájára és egy másfél éves lábbadozó leánykájára rázarta az ajtót, a fenjárákó leányka a val kezdett játszani, mi legfőnyes vala a házban, a tűzzel, s csak hamar meg is gyult kötösse, azután arról egy esomó szentes gunya, a hová huzódott volt az égő gyermek. A szegény beteg fiu az ágyban sirt, ordított, de nem segített, mások sem mentek segítségre, s így a leányka rettenetes kínok és fájdalmak közt, az asztal alá beesve, kiadta ártatlan lelkét. Mire az anya haza ment, megrettenve üldözött meg a vastag füstbe, kiáltá beteg kis fiát, a ki az ágyból felett, s figyelmeztet a leányka után kisérekedett: anyam ne költse fel szegényt, elaludt ő, mert annyit sirt a mig égett, hogy el is fáradott bele. Igaz volt, a gyermek elaludt, de örökre! Hány ily szerencsétlen eset nem szolgált már intő tanulságnál gondatlan anyák? s még sem okultok. — Itt felénk a farsangi idény oly meddő volt, mint valamely vénasszony élete. Az eddig divatban volt „tarisnyás” bálók az idén merőben kimaradtak. Időjárásunk még eddig megelőzni látszik magát, mert a mi kevés hó- vagy jégfoltoska is megállott volt az északokon,

most patakokban folydogál a tavaszi napfénytől. Osztetstinkból sok kelt ki a télen s még most is kél. Gabonánknak sem ára sem kelete. Az adóért pedig duplán kezdenek patkópenézni.

— A „Sny” bécsi levelezője bizonyosan állítja, hogy az igazságügyi ministeriumban elkészültek alapelvei a jövő Reichsrath elé terjesztendő ausztriai fenytő- és csőd-törvénykönyvnek, sőt az esküdtzéki eljárás ügyében is fog javaslat tétetni, olyan tudnivali, mely a nép jelen műveltségi fokának megfelelő. Az új polgári törvénykönyv, vagy is inkább az eddiginek gyökeres revisiója is nem sokára elkészülend; a teljesen befejezett telekkönyvi codex pedig a ministerium által már elküldetett a Landtagokhoz, hogy ezek az egyes országok sajátlagos viszonyaihoz képest a kívánatos módosítási javaslatokat megtehessek.

— A „L.” bécsi levelezője szerint, Erdélyt illetőleg irányadó határozatok hoztak. Az országgyűlés egybehívása, szerkesztetnek módja, a kir. propositioit kivólta, mindez az erdélyi udvari kancellár kívánata szerint fog lenni.

— A nagy-varad-brassói vonalra a „P. L.” bécsi tudósítója szerint egy frankfurti, s mannheimi bankáro ház részéről is tétettek a kormánytól vállalkozási ajánlatok a legközelebbi napokban.

— B. Appaxin Julia grófné vidéki körútját Kasával kezdi meg, hol febr. 24-én lépdél fel először a budai népszínház javára. Innen tovább folytatván művészi körútját Debreczenben febr. 27 és 28-án, Kolozsvárt mártius 4- és 5-én, Aradon márt. 6- és 7-én fog játszani. Később Szegedet és Szabadkát fogja meglátogatni.

— A Kisfaludy-társaság két pályadíjat tűzött ki, melyek a febr. 6-án tartott gyűlésében lőnek kibírdve. — I. Adassék elő a magyar széptani kritika története 1830-ig, jutalma 50 arany. Megjegyzendő, hogy nem töredékes adatok idézethalmaz: hanem egybefüggő tömör összeállítás, okfejtő, világos tárgyalás kívánatik. — II. Egy balladára jutalom 10 arany. — A pályamunkák idegen kézzel, tisztán másolva, bekötve, lapozva, a szerző valódi nevét rejtő, lepecsételt, jelmondatos levél kíséretében f. 1853 ik évi dec. 31-ig a társaság titkokokához küldendők. — Az I. számú pályadíjért a társaság tagjai is, a II. számúért csak nemtagok versenyezhetnek.

— E lap múlt számában a „Kronst. Z.g.”-nak adott „Válasz”-ban egy helyt Macellariu áll. Balomiri helyett. Tollbiba, s ezennel megigazítjuk.

Nyilvános köszönet.

Alólírott, egy számos tagból álló családnak egyedüli gyámla, a múlt évben, több súlyosító körülmények összehatalálkozása folytán, egy sorvasztó láznak teljesen hatalmába estem. És nem a halál félelme, hanem bátrahagyandó szegény családom, neveltem gyermekim szomorú jövőjű súlyosított betegséget: mig megyei főorvosunk dr. Szentpéteri János ur a nélkül, hogy nálam szegény iskola-tanítónál anyagi jutalomra számíthatott volna, csupán nemes szíve sugallatát követve, fáradsáttalan és gondos gyógykezelése által megmentett a halál torkából, melynek fagyos fuvalma már csaknem elszakita kedvesimnek kebléről. És a nevezett főorvos ur menté meg számomra, hasonló sorvasztólából és tüdővészől két növendék fiamat is, kik közül az egyiket a kolozsvári főtanonából azért hoztam haza, hogy magunk közelében temethessük el. Fogadjá ön tisztelt főorvos ur, sok rendbeli önzéstelen fáradozásaiért tőlem, és több más személyektől, kiknél biztos tudomásom szerint még anyagi segélyrel is tetézte emberbaráti szeretetét, örökös hálaikat. Dicső Szent-Márton, febr. 8-án 1863.

Nagy Sámuel s. k.

d. sz.-mártoni unitar. tanító.

POLITIKAI HIREK.

ANGOLORSZÁG. London, febr. 14. A „Times” következőleg ír a lengyel forradalomról: Lengyelországból jövő minden tudósítás arra mutat, hogy a forradalom gyorsan terjed és nagyon makacs jellemű. A lengyel zendülés lényeges része azon mozgalomnak, a mely mélyen benyulik az orosz monarchia szívébe. Mint bizonyos forrásból tudjuk, a szövetség tartományok ép úgy nyakig vannak már a czár katonai kormányrendszerével, mint maga Varsó. A polgárok katonaktól s a katonák kémetektől őríztenek. Akár jól, akár rosszul volt a felkelési idő választva, de a fegyveres ellenállást alig lehetett tovább kikerülni. Nagyon kínos látvány, midőn egy császár kormánya oly tények által bélyegzi meg magát, mint a varsói. Nem csak nemzetiségi kérdésről van szó s arról, valjon a lengyelek idegen uralkodó alatt élnek-e, idegen hatalom hadseregének sorában szolgálnak, hanem oly emberi jogokról, a melyektől még a Közép-Ázsia zsarnokai alatt élő emberi lények sem voltak megfosztva. A forradalom csak két uton győzhet le: vagy hosszú és kegyetlen legyőzése által a felkelőknek, vagy pedig oly reformok által, a melyek a lengyeleket kiéleltik, s a czárnak Európa becsülését visszaszerzik. Az elsőről nem akarunk előlegesen szólni, de oly jellemű uralkodóról, mint II. Sándor feltesztük, hogy nem találja elcsészertűnek az 1830-iki kegyetlenséget a mai nemzedék szeméi előtt újra elkövetni. Ily iszonyatosság joggal megszüntetne minden szívelyességet Oroszország és a nyugati kormányok közt s valószínűleg Oroszországot, ha nem a fejedelmektől, de a népek és parlamentektől elszigetelné.

Anglia magatartásáról a lengyel ügyben, a „Czas” úgy értesül, hogy a londoni kabinet kérdést intézett Gortschakoffhoz, hogy kötelezőnek tartja-e a Lengyelországot illető 1815. szerződést? Továbbá kijelentette Berlinben Bismark urnak, hogy a Poroszország részéről Oroszország javára történendő beavatkozást Anglia casusbelinek fogja tekinteni.

OLASZORSZÁG. Turin, febr. 14. A képviselőház mai ülésében a pénzügyminister tudatta, hogy a deficit 1862-iki dec. 31-éig 374 millió lirára hágott. Az 1863 ki költségvetéshez oly törvényt indítványozott, a mely a rendkívüli helyt királyi rendelet által szabályozza. Kimutatta annak lehetőségét, hogy a költségvetésbeli egyensúlyt négy év alatt

helyreállítja és pedig 700 millió kölcsön, állam jóságok eladása, a holtkeze-javaknak járadékba változtatása, földadó felemelése, az ingóadó s octroy behozatala, a vaspályák eladása, földhitel-intézet felállítás, a bank újjászervezése s hitelügyi reformok által. A miniszter azt hiszi, hogy szükséges a politikai nyugalmat a pénzügyek szabályozására felhasználni. A kamara a miniszter indítványát jól fogadta; a pénzügyi előterjesztés s kölcsön feletti viták a legközebbi ülésre halasztattak.

A „Triester Ztg.“ szerint a pétervári kabinet elégültlen Olaszország magatartásával a lengyel mozgalomra vonatkozólag. Szemrehányást tett a turini kormánynak, hogy nem eléggé ügyel az emigránsokra. Novi, Piacenza, Faenza városokban lengyel katonai telepek alakultak és a mostani felkelés tisztjei többnyire e telepekből s a hajdani ceneoi iskolából kerültek. A két kormány közt e miatt némi hidegség állt volna be. E miatt halaszták el Pepoli az utját Varsoba s a Humbert herceg és Lenchtenberg Mária hercegnő közötti házasságról egyelőre nincs szó.

A „Gen. Corr.“ úgy értesül, hogy a comitato veneto főnökei elfogattak.

NÉMETORSZÁG. Berlin, febr. 17. A szabadelvű és haladó pártfőnökök tegnap, az Oroszországgal kötött egyezményre vonatkozólag, interpellációt bántároztak, irtak alá és adtak át Grabowának. [Az interpellálók: Schulze és Carlowitz képviselők.] A haladó párt hozzájárult a költségvetési bizottság javaslatához, és így bizonyos az elfogadtatása.

A „Nordd. A. Ztg.“ szerint a porosz beavatkozás a lengyel dolgokba megkezdődött az orosz csapatok szállításiában tett szolgálattal által. Bémenetel nincs szándékában Poroszországnak, mert erre egy újabb szerződés kívántatnék, a miről még semmi sem hallatszik.

Breslau, febr. 16. A „Bresl. Ztg.“ jelenti, hogy egy vétes ezred ma külföldre vonattal a határszélre küldetett. A többi helyőrség egyrésze szerdán követni fogja.

Frankfurt, febr. 16. A „l'Europe“ Bismarknak egy jan. 24-ki körszövegét közli, az Ausztriával a szövetségi reformot illetőleg folytatott tárgyalásokról. Ez gr. Károlyival való két értekezést emlit, novemberben és decemberben. Az utolsó alkalommal Bismark ur nyilván panaszkodott, hogy Ausztria a szövetségi gyűlésre gyakorolt nyomás által a többséggel oly alkotmányváltoztatást akart behozni, a melyre egyhangú elfogadás lenne szükséges. Poroszország hamarabb visszahívja a szövetségi gyűléstől követelt, minthogy magát egy ily kényszerítésnek alá vessen. Továbbá megemlíti, hogy Thun gróf áttűzést is azon célra használták, hogy még egyszer kezdet nyújtsanak és semmi ellenségeskedést ne mutassanak. Thunnak találkozásai indítványát Bismark elfogadta. Gróf Rechberg azt válaszolta, hogy a találkozási kölcsönös kötelezettségeknek kell megelőzni, a mire Bismark azt felelte, hogy összeegyeztetésre nincs idő, míg a reformjavaslat fölötti szavazat meg nem történik. Gr. Rechberg a javaslatot kész visszavenni, ha Poroszország 1861-ki octoberi javaslatát szintén visszavonja. Bismark azonban az utolsó lehetetlennek nyilvánította, mintán a javaslat csak feletet a Beust-féle javaslatra, nem pedig a szövetségi gyűlés elé terjesztett javaslat.

OROSZ- ÉS LENGYELORSZÁG. Távirati tudósítások a forradalomról:

Lemberg, febr. 17. Sandomiernál a határon ájtott szükevények a felkelőknek Serienty Krzysznél szenvedett veszteségéről beszélnek. Sandomierba ismét orosz katonasoztályok nyomultak be. A felkelők Staszownál állanak Langiewitz alatt. Hirszerint két orosz hadoszlop Serienty Krzyszből és Stopnicából utnak indult.

Krakko, febr. 17. A „Czas“ következő tudósítást közöl Sandomiernél: Az oroszok megtámadták e hó 11-én St. Krzysznél a felkelők előőrsét, a kik aztán visszahúzódtak a zárdába. Az oroszokat, a kik nyomultak utánuk, a zárda falai megé bűt lengyelek tüzelése fogadta. 100 orosz elesett, mire az orosz osztály visszahúzódtott Wonchook felé. Egy más felkelő csapat, a mely az erdőbe volt meghúzva, 42 halott és sebesültbeli veszteséget okozott a kőzákoknak. Mintán az oroszok egy Radomból jött erős csapat osztályllyal egyesültek, a felkelők 11. és 12. é közt elhagyták a zárdát s mélyebben húzódtak vissza az erdőbe. A lublini kormányzóságban Dubienka táján vannak felkelők. Michalowicebe 1,600 főnyi orosz gyalogság és lovasság vonult be két ágyúval.

Varsó febr. 16. A „Dziennik“ a katonai parancsnokokhoz intézett rendeletet közöl, a fegyelemre s a kőzbűntények haditörvényszéki büntetésére nézve. A lakosokhoz a fegyver és forradalmi iratok tartása iránti tilalom azzal a

fenyegetéssel van intézve, hogy a mely házból a katonaságra löni fognak, le fog romboltatni.

Wilna, febr. 16. A wilnai és gradnoi kerületekben és városokban, a hol eddigelő semmi sem történt, az ostrom-állapot kihirdetett. Kiewben minden csendes.

Egy párisi febr. 17-i távirat szerint az orosz- és lengyelországi nemek megintették a galiczi nemeknek, hogy semmit se tegyenek, a mi az osztrák alkotmány által adott szabadságukat veszélyeztetné.

Az „Independ.“ párisi levelezője távirat által értesült Mieroslawskinak a lengyel határa érkezéről. Az összes felkelők főparancsnokságát ő venné át. Páris- és Londonból s a német egyetemekből számos ifju ment el a lengyelekhez. Utlevet nem kapnak, hanem a határszélre akadály nélkül mehetnek.

A Tengoborski elfogott futárjánál talált iratok közt egy a berlini orosz követhoz intézett levél is van, a mely külföldi világot vet arra, hogy milyen szemmel nézik az oroszok Poroszország beavatkozásáig buzgalmát. A levél így hangzik: „Minden intézkedés meg van téve azon urak elhelyezésére, a kik Berlinből ide jönnek, s a kiket holnap várunk. Bár elismerjük ez urak küldetésének borserejét, nem bírunk annak okát előggé felgönni. Itt nincs valami nagy veszély, s még nem jutottunk annyira, hogy fegyveres külfatalomra szoruljunk. E perczen köztünk csak arról lehet szó, hogy Poroszország szigorúan őrizze határait, s ne engedje, hogy a felkelők porosz területen keresessen menedéket. Nekünk tehát úgy látszik, hogy ama három katonai egyéniség küldetése nagyon is nagy fontosságot kölcsönöz ez ügynek. Egy ember is eligazíthatna volna. Ha nem eszadom, T... ur jutott arra a szerencsétlen gondolatra, hogy Berlinbe menjen, a mifáltal a porosz kormányt zavarba hozta, feketébbre festvén az ördögöt, mint a milyen. Lekötelezve érzem magam, ha ön elküldné ama felvilágosító részleteket, melyeket a mai titkos távirattal kértém.“

A ministerialis „Donan Ztg.“ Ausztriának a lengyel felkelés iránti magatartásáról egy figyelemreméltó cikket közöl, a melyben emlékeztet arra, hogy Ausztria Lengyelország felosztásába csak akarattalul egyezett bele, hogy abban nem saját hajlamát és meggyőződését követte, hanem a szükségesség parancsát, hogy saját és tőzomszédjainak hatalmi viszonyait helyreállítsa, s emezek aránytalan és egyoldalú területbővítéseit ellensúlyozza. A „D. Ztg.“ kiemeli Ausztria be nem avatkozási politikáját, a melyre nézve különbség van az ő és Porosz- és Oroszország helyzete közt Lengyelországban. A mire Ausztria, folytatja a „Donan Ztg.“ biztos meggyugyással szult helyezhet, az azon körülmény, hogy ő a lengyel közelet két legfontosabb tényezőjét, a nemzetiiséget és katolicizmust mindfőt tiszteletben tartotta. A lengyelek tudják a legjobban, hogy Ausztria részéről soha sem szenvedtek germanizáló kényszerítést; és hogy a kath. egyház Galicziában lelkiismeretesen tisztelve és védve volt. Politikájának tisztaságából tehát bizton meritheti Ausztria azt a megnyugvást, hogy semmi rendkívüli eszközökre nem leend szüksége, hogy birtokainak biztonságát a dübögő viharban fentartsa. Mindenesetre legjobban eszelekedett, hogy saját különös érdekeinek terére állott s a rögtön felvetett égető kérdés tárgyalásában csak ezektől kér tanácsot.

Igy a „Donan Ztg.“, a mely egy igazán „égető“ kérdésben tanúsított ily emelkedett politikai nézeteiért valóban méltánylást érdemel. Virtus etiam in hoste laudanda. Azonban a „P. L.“ bécsi levelezője még fontosabb dolgokról értesül s azt írja, hogy a bécsi kabinet a lengyel mozgalom elnyomására Oroszországgal történendő minden egyezménynek a leghatározottabban ellene mondott. E napokban érkeztet volt Rechberg gr. s a francia és angol követek közt, a melyben azon nézet nyilvánult, hogy Oroszország kötelezettsége a Lengyelország irányában elvállalt kötelezettségek teljesítésére. Ez értelemben Franciaország, Anglia és Ausztria egyszerre lépének fel Pétervárbán.

TÖRÖKORSZÁG. A táviratilag jelentett montenegrói zavargás előzményeiről a következők írják: A török kormány Montenegroval kötött többi békéjében fentartotta a jogot, hogy északról dél, az országot keresztúlvezelő országutat építhessen, s azt örházakkal láthassa el. Ez szálka volt a montenegróiak szemében s alig fogadta el azt a vajda, már is tiltakozott ellene. Mirko Petrovich Bécsbe ment, hogy Ausztria segélyét megnyerje s mindenféle ígéretekkel s az osztrák kormány rokonszenvének bizonyítványával tért vissza Cetinijébe. Bécsben megígérték neki, hogy ráveszik a porfát arra, hogy csak ott építsen örházakat, a hol az a montenegrói földre bemegy s azt ismét elhagyja. De a török kormány ragaszkodik szerződéséhez s építteti az örházakat.

Ujabb időben az örházak sáncokkal láttattak el s védelmi állapotba helyeztettek. Ekkor elhatározták, hogy Konstantinápolyba követtséget küldenek a szerződés szelidítése végett, de alig indult el, már a montenegróiak önbatalmulag megröbántak néhány örházat s azt szét is rombolták.

Ujabbak. Lemberg, febr. 18. Tarnowból ideérkezett tudósítások szerint Langiewitz 3500 emberrel Staszowból Stopnicafelé húzódtott vissza. Emberei közül 4—500-an kétszövű puskákkal, 1000 kaszákkal, a többi dorongokkal stb. van fegyverkezve. Azt mondják, emberei a sok sanyaruság miatt csaknem harcsképtelenek. A mint Przemyslelől írják, a felkelők Zwierzyniec-ből Kamienka és Kziespol tájékán szétoszlottak. Több Galicziába menekült család tér vissza Lengyelországba.

Krakko, febr. 18. Hír szerint a felkelők Miechowán nagy vereséget szenvedtek. Miechow felgyújtott. Ma éjszaka felkelők vonultak be Czernaba, osztrák területre. Valószínűleg az oroszok által nyomattak. A szaladók nem fejtenek ki semmi ellentállást. A mai „Czas“ jelenti: Mig az oroszok 4000-en három hadoszlopban Ojcow ellen nyomultak, a felkelők azt kiűrtették s gyors menetben vonultak Miechownak, a hol 800 orosz maradt örségül. A felkelők tegnap reggel megtámadták Miechowot, de visszavertettek. Sandomierből hírik, hogy Langiewitz az oroszokat megverte s két ágyút vett el tőlük.

Varsó, febr. 17. A Langiewitz alatti felkelők szétverettek. 100 elesett, 11 társzeker és 3 faágyú foglaltatott el. Mavánál egy felkelő csapat felosztattatott.

Berlin, febr. 17. Wielopolszki, úgy látszik, folyvást nagyobb aggodalmat tanúsít élete miatt; vassal béllét, esendőröktől környezett kocsiában jár ki. Minden ebéd előtt, a melyre a markgróf híva van, házmotózás és katonai megszállás történik. Ezek az elővigyázati intézkedések gyanusok kezdenek lenni; kétségeskednek, hogy valamikor mérgezési kísérletet tettek volna Wielopolszki ellen. Azt hiszik, azért környezi magát ilyen merényleti dícskörről, hogy az udvarnál is gyököt verni kezdő gyanu ellenében, a felkelés annál komolyabb ellenének mutatkozzék. A Wielopolszki elleni bizalmatlanság, azt mondják, az egész orosz hadseregben el van terjedve.

Páris, febr. 18. A „Patrie“ írja: Három lengyel tanuló, Párisból Lengyelországba utazva, Thornban letartoztattak s Oroszországnak kiadtak, a „Patrie“ bizva Poroszország becsületérzésében, e hirt valótlannak tartja.

Berlin, febr. 18. A képviselőház mai ülésében Bismark a Schulze interpellációjára megtagadta a válaszolást. Tegnap a költségvetési bizottság javaslata volt szőnyegen. Bodelschwing csodálkozását nyilvánította a felett, hogy az alkotmányértés vádját ismétlik, holott a király azt már visszautasította. Schulze és Vincke védtek a ház jogát, hogy a minisztereket feleletre vonhassa. A bizottság javaslatát 274 szavattal 35 ellen elfogadták. Ellene szavaztak a feudálisok, katolikusok s a Vincke-párt néhány tagja.

Gabonaár Kolozsvárt Február 19-én 1862.

(Bécsi mérője osztrák értékben.)

Tisztabúza 3 frt 10 kr. Elegybúza 1 frt 60 kr. Rozs 1 frt 90 kr. Árpa 1 frt 20 kr. Zab 1 frt 10 kr. Török-búza 1 frt 50 kr. Pityóka 1 frt 10 kr. Marhahús 14 kr.

Távirati tudósítás a bécsi börzéről

Februarius 20-kán: Nemzeti kölcsön 81.90 5/6 Metalliques 76.—. Bank-részvény 817.—. Hitel-részvény 221.50. Váltó Londonra 115.20. Ezüst 114.35. Arany 5.51.

Februarius 18-kán: Urbéri kárpótlási kötvény: Magyar országai 75.25. Erdélyi 72.50.

T. és felelős szerkesztő DOZSA DANIEL.

H I R D E T É S E K.

HIVATALOS.

Sz. 79. 1863.

(42)

(3—3)

E folyó 1863-ik év mártius 2-án az itteni uradalmi irodában délelőtti 10 órakor tartandó közárverés után következő haszonbéri tárgyak u. m.

- 1) A bácsatorai uradalmi kőbánya, mely eddig évi 30 frt haszonbér; —
- 2) A fűs-ház alatti bolt, mely jelenleg Blasini Ferencz ur évi 647 frt. 25 kr. haszonbér mellett birt.
- 3) A Kolozsmonostoron levő ugynevezett Fejér József féle sessió évi 25 ft 60 kr h. bér.
- 4) A Kolozsmonostori vásárvám szedési-jog 50 frt. 4 kr. haszonbér; —
- 5) Kolozsmonostoron a köhid mellett levő nagy ház, az eddig Pots Jánosné által birt lak-osztályllyal együtt 266 ft 34 kr. évi haszonbér; —
- 6) A Kolozsmonostoron levő ugynevezett kádári lakház évi 50 frt 50 kr. haszonbér;
- 7) Az ugynevezett kerekési lakház évi 71 frt 45 kr. haszonbérrel és végre
- 8) A Kolozsmonostoron levő ugynevezett vámbáz évi 110 ft 50 kr. arenda bér mellett haszonbérbe kiadva voltak, három egymásután következő esztendőkre és pedig az 1, 2, 3, 5, 6, 7 és 8 sorszámok alatti tárgyak e folyó évi május 1-ső napjától elkezdve a következő 1866 év április utolsó napjáig, a 4 és 9 szám alatti tárgyak pedig e folyó 1863-ik év november 1-ső napjától kezdve a következő 1866-ik év october utolsó napjáig kiadandók lesznek.

A kolozsmonostori uradalmi gazdasági hivatalból.
Kolozsmonostor, februarius 14-én 1863.

HEM HIVATALOS.

Gazda-közönséget érdeklő!

(1—1)

Alóltirt tisztelettel jelenti a helybeli és vidéki t. cz. gazdaközönségnek, hogy Vidats István gépgyáranak Kolozsvárt létező fiók-műhelyében és raktárában mindenféle gépek találhatók; u. m. Vidats-ekék, háromféle, töltőgétek és kapálók török-búza, török-búza vető-gépek, kétféle, kanalas és csillinderes, szóró és szelelő rosták, török-búza fejtő, kétféle, szénagyújtó, eketaligák és több más gépek. A mely gépek a raktárban nem lennének, megrendelés és az ára egy részének előre lefizetése után három hét alatt elkészíttetnek. Egyszersmind tudatom, hogy mindenféle gépeknek pontos időre kiállítását is elvállalom. A megrendéseket személyesen, akár levél által minél előbb megtétetni kérem.

Fiókraktár Kolozsvárt, külmonostorutca 166 sz. **Baris József**, gépész.

Haszonbéri hirdetmény.

(1—3)

Mártz. 3-án Kara helységében az összes koresomárolási jog három egymásután következő évre a többetigérőnek közárverés után ki fog haszonbérbe adatni.

Ezennel van szerencsém a t. cz. közönséggel tudatni, miszerint 3000 veder lengyelországi gyártmányu és 37 fokozatu tiszta Spiritus illó árban nálam eladó.

(45)

(1—3)

Buday Imre, vásáros.

Nyomatott az ev. ref. főda betűivel. (Bel-farkasutca 74 sz.)

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pentru Școală - BCU Cluj-Napoca.